

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Jana Vyklického a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobkyně: **M. V. H.**, zastoupené obecnou zmocněnkyní Mgr. Ing. M. K., proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 6. 6. 2012 č.j. X, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 11. 2012, č. j. 43 Ad 30/2012 - 15,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 11. 2012, č. j. 43 Ad 30/2012 - 15, **se zrušuje a věc se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalovaná (dále „stěžovatelka“) rozhodnutím ze dne 6. 6. 2012 č. j. X zamítla námitky žalobkyně a potvrdila své rozhodnutí č.j. X ze dne 9. 5. 2011, kterým byla žalobkyni uložena povinnost vrátit přeplatek na vdovském důchodu v částce 112.396 Kč za dobu od 12. 5. 2006 do 11. 5. 2011. Vycházela z toho, že v důsledku uzavření dalšího sňatku vznikl dle ust. § 118a odst. 2 zákona č. 582/91 Sb. na vdovském důchodu žalobkyně přeplatek za dobu od 12. 5. 1999 do 11. 5. 2011 v částce 229.300 Kč, jehož část za posledních pět let trvání je žalobkyně povinna vrátit.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě

Rozhodnutí stěžovatelky napadla žalobkyně správní žalobou, o které rozhodl Krajský soud v Ostravě (dále „krajský soud“) rozsudkem ze dne 30. 11. 2012, č. j. 43 Ad 30/2010 - 15 tak, že *v souladu s ustanovením § 78 odst. 1 s. ř. s. shledal žalobu jako důvodnou a napadené rozhodnutí žalované zrušil pro nezákonnost.*

Ze skutečnosti, že žalobkyně dne 10. 5. 1999 zaslala stěžovatelce vlastnoručně podepsaný přípis označený jejím rodným číslem a s textem „*Oznamuji tímto, že M. H. nar. X ve V. osobní číslo X se 21. dubna 1999 provdala za L. V. nar. X v Z. a přijala jméno V.- H. S pozdravem M. V. H., M. V. X, V., X*“ krajský soud dovodil, že stěžovatelce byly známy všechny skutečnosti rozhodné pro další trvání nároku na vdovský důchod, tedy také skutečnost, že žalobkyně uzavřela nové manželství. Proto byla stěžovatelka povinna na tuto skutečnost reagovat a vydat nové rozhodnutí, týkající se vdovského důchodu žalobkyně. Pokud tak neučinila a naopak pokračovala ve vyplácení vdovského důchodu až do 11. 5. 2011, nelze to přičítat k tíži žalobkyně. Oznámením uzavření nového sňatku žalobkyně splnila svoji povinnost uloženou zákonem a v kontextu úpravy dle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. není možné jí podsouvat, že musela z okolností předpokládat, že by jí byl vdovský důchod vyplácen neprávem. “

Kasační stížnost

Rozsudek krajského soudu napadla stěžovatelka včasnou kasační stížností pro důvod dle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., ve které se dovolala objektivní povahy povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek vdovského důchodu, vázané na skutečnost, že vdovský důchod náleží jen vdově. Na tuto konstrukci a tedy povinnost vrátit případný přeplatek vdovského důchodu v rozsahu dle § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. proto nemá žádný vliv ani skutečnost, že poživatelka vdovského důchodu splnila svou zákonnou povinnost oznámením uzavření nového manželství, jestliže i poté jí byl důchod vyplácen a ona tuto dávku přijímala.

Vyjádření ke kasační stížnosti

Žalobkyně nejprve namítla existenci překážky věci rozhodnuté. Vycházela z toho, že již jednou, rozhodnutím ze dne 9. 5. 2011, čj. X, uložila stěžovatelka žalobkyni povinnost vrátit tentýž přeplatek vdovského důchodu, byť toto rozhodnutí bylo následně zrušeno rozsudkem krajského soudu, které stěžovatelka kasační stížností nenapadla a namísto toho vydala nové, obsahově totožné, rozhodnutí.

Dále žalobkyně zpochybnila existenci „objektivních znaků odpovědnosti“, tedy porušení povinnosti žalobkyní, škodu a příčinnou souvislost. Žalobkyně žádnou povinnost ve vztahu k neprávem vypláceným dávkám neporušila a k výplatě dávek došlo výhradně jen v příčinné souvislosti s pochybením samotné stěžovatelky.

Žalobkyně konečně namítla také zánik práva stěžovatelky na vrácení případného přeplatku vdovského důchodu, a to v důsledku znění § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, (dále „zákon č. 582/1991 Sb.“), ve znění před novelkou zákonem č. 189/2006 Sb.

Posouzení Nejvyšším správním soudem

Nejvyšší správní soud nejprve konstatoval, že kasační stížnost je podána včas, osobou oprávněnou a proti rozsudku krajského soudu je přípustná ve smyslu § 102 a § 104 s. ř. s.

pokračování

Poté Nejvyšší správní soud přezkoumal rozsudek krajského soudu v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., přitom neshledal tkové vady, ke kterým by musel podle § 109 odst. 4 s. ř. s. přihlédnout z úřední povinnosti, a dospěl k zhávěru že kasační stížnost je důvodná.

Předně je třeba se vypořádat s námitkou věci rozhodnuté, které se dovolala žalobkyně ve vyjádření ke kasační stížnosti. Tato námitka rozhodně neobstojí. Nelze vycházet z toho, že ve věci bylo již rozhodnuto, neboť původní rozhodnutí stěžovatelky bylo v odpovídajícím řízení zrušeno a tudíž neexistuje. Nelze souhlasit ani s obavou žalobkyně z řetězení stále stejných rozhodnutí stěžovatelky. Ostatně posuzovaná kasační stížnost dokazuje, že uvedené řetězení je vyloučeno, neboť věc je nově posuzována Nejvyšším správním soudem se závěrem, který je pro krajský soud závazný.

Stěžovatelka zásadně vybudovala argumentaci na výkladu ustanovení § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. Od tohoto ustanovení odvozuje základ nároku, zatímco § 118a odst. 3 uvedeného zákona užívá pouze k výpočtu výše přeplatku vdovského důchodu, který lze po žalobkyni požadovat.

Proti tomu staví žalobkyně úvahu o dopadu § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., ve znění do 31. 12. 2008, jehož výkladem dovozuje, že nárok stěžovatelky zanikl již v květnu 2002. Kromě toho zpochybňuje existenci podmínek objektivní odpovědnosti, neboť o pouhých několika dnech opožděné oznámení nového sňatku nezpochybňuje splnění její oznamovací povinnosti, tudíž nepředstavuje porušení její povinnosti, a také příčinná souvislost mezi opožděným oznámením sňatku a výplatou vdovského důchodu neexistuje.

Relevantní právní úprava

Ustanovení § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. v platném znění, v části významné pro posouzení této věci, zní: *„Nárok na vrácení, popřípadě náhradu částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely, zaniká uplynutím pěti let ode dne výplaty dávky.“* Totéž ustanovení znělo do 31. 12. 2008 takto: *„Nárok na vrácení, popřípadě náhradu částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely, zaniká uplynutím tří let ode dne, kdy orgán sociálního zabezpečení tuto skutečnost zjistil, nejpozději však uplynutím deseti let ode dne výplaty dávky.“* Žalobkyně na základě citovaného rozdílu zákonné úpravy ovšem dovozuje nesprávný závěr, když znění platnému do 31. 12. 2008 připisuje význam pro existenci samotného nároku na vrácení přeplatku vdovského důchodu a nikoli pouze jeho jednotlivých dávek. Ve skutečnosti takový dopad nemá uvedené ustanovení v žádném jeho znění. Zákonem definovaný rozdíl dopadá toliko na definici lhůty pro zánik nároku na vrácení jednotlivých dávek. Zatímco znění platné od 1. 1. 2009 zakotvuje jedinou kratší objektivní lhůtu (*„pěti let ode dne výplaty dávky“*), znění platné do 31. 12. 2008 určovalo tříletou subjektivní lhůtu (*„ode dne, kdy orgán sociálního zabezpečení tuto skutečnost zjistil“*) a objektivní desetiletou lhůtu (*„nejpozději však uplynutím deseti let ode dne výplaty dávky“*). Nárok na dávky, dospívající po 1. 1. 2009, proto zanikl vždy jen v jediné objektivní pětileté lhůtě ve smyslu § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. v platném znění, počítané ode dne výplaty příslušné dávky. V nyní posuzované věci tedy bude nepochybně zachován nárok na vrácení vdovského důchodu od 11. 5. 2006, který v objektivní pětileté lhůtě nezanikl, jestliže o vrácení dávek bylo rozhodnuto 9. 5. 2011.

Ze systematických důvodů je namístě připomenout rovněž znění § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., jehož současná podoba je totožná se zněním platným do 31. 12.

2008: „Jestliže důchod byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popřípadě náhradu nesprávně vyplacené částky.“

Stejně je tomu ve vztahu k časové platnosti se zněním § 118 odst. 2 uvedeného zákona: „Jestliže byl občanu vyplácen starobní důchod a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu, 57) má plátce důchodu vůči tomuto občanu nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které nenáležely. To platí obdobně, zanikl-li nárok na vdovský nebo vdovecký důchod z důvodu uzavření nového manželství nebo nárok na sirotčí důchod z důvodu dosažení 26. roku věku.“

V případě § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. se jedná o ustanovení obecné povahy, platné v případech, na které nedopadá speciální ustanovení § 118a odst. 2 uvedeného zákona. Jen v takových případech by bylo namíste zvažovat existenci některé z „alternativních skutkových podmínek“ tímto ustanovením zakotvených a míru zavinění žalobkyně na vzniku přeplatku vdovského důchodu. Přijetí vdovského důchodu žalobkyní „při vědomí jeho neoprávněného vyplacení“ představuje jistě možný závěr, nicméně v kontextu posuzované věci ve vztahu k § 118a odst. 2 uvedeného zákona nadbytečný. Proto není zapotřebí se zabývat ani názorem žalobkyně, zda nepochybnou chybu stěžovatelky lze vůbec vztáhnout ke skutečnosti, že žalobkyně přijímala vdovský důchod (nikoli tedy jeho pouhou nesprávně určenou výši) i poté, kdy dobře věděla, že na to nemá zákonný nárok.

Protože zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v § 118a odst. 2 obsahuje speciální úpravu odpovědnosti za přeplatek na důchodu, je v daném případě nutné postupovat podle tohoto ustanovení. Při objektivní povaze nároku na vrácení těch dávek vdovského důchodu, u kterých nezaniklo právo na jejich vrácení ve smyslu § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. ve znění platném od 1. 1. 2009, je lhostejné, zda a které z podmínek § 118a odst. 1 uvedeného zákona byly splněny. Důležité jistě bylo naopak splnění podmínek objektivní odpovědnosti, zakotvené ustanovením § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. V tomto smyslu je ovšem třeba zdůraznit, že podmínka porušení právní povinnosti nemá nic společného se lhůtou k nahlášení uzavření nového manželství příjemkyní dávek, nýbrž s přijetím vdovského důchodu i v době, kdy na to neexistoval nárok, respektive dokonce v době, kdy příjemkyně „musela z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem“. O existenci škody (neprávem vyplacené dávky důchodu) a příčinné souvislosti mezi porušením právní povinnosti a škodou není pochybnosti a žádný z účastníků to ani netvrdí. Ostatně i judikatura tohoto soudu je v daném smyslu stabilizovaná, viz např. rozsudek již ze dne 30. 1. 2004, č. j. 5 Ads 16/2003 - 40: „Ustanovení § 118a odst. 2 zákona ČNR č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení... zakládá objektivní odpovědnost příjemce dávky...důchodu vrátit ty vyplacené dávky...důchodu, které mu nenáležely, tj. byly mu vyplaceny, ač pro výplatu těchto dávek nebyly splněny podmínky stanovené zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.“

Od uvedeného závěru je třeba odlišit případné nároky žalobkyně a další důsledky vyplývající ze skutečnosti, že nepochybně sama stěžovatelka se dopustila chybného jednání tím, že ve výplatě vdovského důchodu pokračovala i poté, kdy jí žalobkyně existenci

pokračování

zákonné překážky výplaty vdovského důchodu (uzavření nového manželství) prokazatelně oznámila. Prvý negativní dopad představuje právě omezení nároku na vrácení dávek jen na tu jejich část, která není dotčena zánikem uvedeného práva podle ustanovení § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb.

Jestliže tedy krajský soud posuzoval věc z hlediska ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., postupoval chybně, neboť přehlédl objektivní povahu nároku stěžovatelky podle § 118a odst. 2 citovaného zákona, tedy na základě správně zjištěného skutkového stavu použil ustanovení zákona na tento případ nedopadající. Tím je založena opodstatněnost kasačního důvodu dle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Za tohoto stavu proto Nejvyšší správní soud rozsudek krajského soudu zrušil dle § 110 odst. 1 věta první s. ř. s. V následujícím řízení krajský soud ve věci znovu rozhodne vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 4 s. ř. s.) a v novém rozhodnutí rozhodne též o nákladech řízení (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 18. září 2013

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu